

Radion ROTARU,

șef-adjunct al Catedrei „Tactici polițienești speciale și pregătire fizică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

CARACTERISTICA COMPORTAMENTULUI CRIMINAL AL PERSOANELOR IMPLICATE ÎN DEZORDINI ÎN MASĂ

Rezumat

Fenomenul criminalității atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare violează cele mai importante norme și valori sociale care sunt protejate de lege, fapt pentru care eforturile orientate spre combaterea și prevenirea criminalității reprezintă o prioritate absolută a cercetărilor științifice. Analiza practicilor în lupta împotriva criminalității arată că au devenit răspândite crimele care sunt caracterizate prin participarea la comiterea acestora a diferitor grupuri sociale. Dezordinile în masă reprezintă unul din tipurile de manifestări criminale și este un fenomen deosebit de periculos care subminează fundamentul statalității.

Cuvinte-cheie: dezordini în masă, criminalitate, infracțiune, comportament criminal, ordine socială, prevenire și combatere, cauze și condiții, violență.

Summary

The phenomenon of criminality, both in developed and in developing countries, violates the most important social norms and values protected by law, reason for which the efforts orientated towards preventing and combating criminality represent an absolute priority of the scientific researches. The analysis of practices in the fight against criminality shows that crimes which are characterized by the participation of different social groups in their committing became wide-spread. Riot represents one of the types of criminal manifestations and is an extremely dangerous phenomenon that undermine the foundations of statehood.

Keywords: riot, criminality, crime, criminal behavior, social order, prevention and combating, causes and conditions, violence.

Introducere. Situația socio-economică și politică în țările în curs de dezvoltare, în anumite circumstanțe poate provoca tensiuni sociale și conflicte, care de cele mai dese ori duc la apariția unor consecințe negative, inclusiv în domeniul ordinii și securității publice [4, p. 21]. Astfel, tensiunile sociale reprezintă cea mai frecventă cauză, comună tuturor formelor de conflicte, incluzând divergențele de ordin etnic, religios, politic și social.

În ultima perioadă au luat amploare și au devenit răspândite crimele comise de diverse grupuri sociale. O categorie de astfel de manifestări sunt dezordinile în masă, la baza cărora stau o serie de factori din domeniile:

- relațiilor economice – contradicții, dezechilibre și eșecuri în economie, [3, p. 5] precum și în sistemul de distribuire a relațiilor;
- relațiilor sociale – relația omului cu mediul, ca o ființă socială, care este esența vieții social-umane în toate complexitățile și contradicțiile sale;
- intereselor politice și conflictelor apărute pe teritoriul lor;
- stării morale a societății – prezența sau absența unor valori și atitudini morale.

Ca fenomen social al realității obiective, dezordinile în masă au o serie de caracteristici referitoare la esența lor, datorită cărora este posibilă efectuarea unei calificări a fenomenului dat și deosebirea lui de alte manifestări criminale. Principalele trăsături distinctive sunt:

- prezența mulțimii, o adunare dezordonată de oameni, uniți de un interes, de multe ori înarmată cu arme sau alte obiecte, care pot provoca jertfe umane sau daune materiale;
- nesubordonarea mulțimii la cererea legală a autorităților de a se dispersa și a opri orice acțiuni ilegale din partea lor;
- înaintarea unor cerințe ilegale din partea mulțimii, cu scopul de a provoca reprezentanții legii;
- comportamentul agresiv, manifestat prin comiterea de către mulțime a masacrelor, provocarea de incendii, jafuri, vandalism, pogromuri [1, art. 285], distrugerii și alte acțiuni similare, opunerea de rezistență autorităților legale, cu utilizarea armelor sau a altor obiecte periculoase pentru viață.

Având în vedere trăsăturile menționate, obiectivul principal al acestui articol este cercetarea și prezentarea caracteristicii compor-

tamentului criminal al persoanelor implicate în infracțiunea de dezordini în masă, în scopul dezvoltării unor măsuri de prevenire a situațiilor și împrejurărilor care contribuie la formarea unei orientări greșite și vulnerabilitate sporită a participanților.

Metode aplicate și materiale utilizate. Au fost aplicate metode precum: analiza, observația, sinteza, logica etc. Au fost studiate lucrările științifice ale unor autori autohtoni și străini, precum și unele materiale ale organismelor internaționale.

Formarea valorilor antisociale ale persoanei are loc în timpul vieții sale publice, ca urmare a impactului mediului social. Acest proces este lung și complex, momentul caracteristic pentru el fiind dinamismul și versatilitatea.

După cum s-a menționat, dezordinile în masă reprezintă o formă de comportament ilegal și sunt comise de un grup de persoane [3, p. 6] în urma influenței și interacțiunii reciproce între membrii săi.

Pentru a stabili modelele de influență reciprocă între membrii unui grup criminal și interacțiunea lor în procesul de pregătire și comitere a infracțiunii este important de a identifica factorii care acționează asupra săvârșirii infracțiunii.

În acest sens literatura de specialitate evidențiază circumstanțele externe sau mediul extern ca factori ce au determinat o persoană să comită infracțiunea și care au contribuit la formarea personalității infractorului [5, p. 47].

Având un impact asupra comportamentului criminal al persoanei, influența mediului extern nu poate fi redusă la dependența neambiguă și directă a comportamentului, comportamentul fiind format din relația dintre factorii externi și proprietățile și calitățile individului.

Astfel, potrivit autorului Kudreavțev V.N., criminalitatea este generată de interacțiunea a trei factori:

- 1) experiența de viață, obiceiurile, experiențele, înclinațiile;
- 2) situația în care persoana se afla înaintea comiterii infracțiunii;
- 3) modelul mental de a concepe infrac-

țiunea și consecințele sale.

Însă pentru realizare este nevoie să existe și alți factori de natură subiectivă. Aceștia includ: nivelul cultural insuficient, lipsa de convingeri morale pozitive, deficiențele și slăbiciunea de caracter, lipsa de trai decent în viață, voința slabă ș.a. Prezența acestora explică de ce aceste condiții aparent negative au afectat o anumită persoană și de ce anume ea a săvârșit crima. Ansamblul acestor factori caracterizează persoanele ce săvârșesc și organizează dezordinile în masă.

De obicei, organizatorii dezordinilor în masă au mai pronunțate atitudinile antisociale, sunt rezistenți la credințele și obiceiurile de comportament.

Deseori printre organizatorii dezordinilor în masă tind să fie persoane cu antecedente penale, precum și persoane ce au comis acte ilicite, pentru care au fost supuse unei pedepse din partea autorităților. Comportamentul lor este marcat cel mai frecvent de urmări adânci din perioada detenției [8, p. 20].

La fel, printre organizatorii dezordinilor în masă pot fi persoane în opoziție cu puterea existentă, dar care ascund cu succes acest fapt [6, p. 39].

Aceste persoane sunt potențiali organizatori și participanți activi la orice acțiune împotriva guvernului. Ele au o atitudine clară la evenimente: un bătaș, un bețiv, un recidivist vor acționa în orice situație de conflict împotriva poliției, împotriva altor cetățeni ce stabilizează ordinea.

După cum s-a menționat, pericolul social al activităților criminale ale organizatorului de dezordini în masă, în comparație cu activitățile participanților activi, este mult mai mare. Această concluzie se bazează pe studiul manifestărilor obiective ale activității de organizare. În cele din urmă, organizatorul are inspirația la vandalism, pogromuri în masă, incendiere, distrugere etc. În astfel de acțiuni, el este cel care strigă: „Bate poliția” etc. Prin urmare, în opinia noastră, un interes special îl dobândește revizuirea activităților organizatorului și pozițiile lui socio-psihologice, pentru posibilitatea diferențierii măsurilor preventive împotriva persoanelor predispuse la

un astfel de comportament.

Gradul de manifestare a diferitor caracteristici umane depinde de faptul dacă individul acționează izolat din atmosfera înconjurătoare sau în contact direct cu alte persoane. În urma analizelor efectuate s-a demonstrat că un mic grup de oameni, aflându-se într-o masă mare se simte, percepe și se comportă diferit decât fiind un singur om.

Acesta este rezultatul interacțiunii și influenței reciproce și, în cele din urmă, impactul asupra grupului de membri ai săi. Prin urmare, în cazul comiterii infracțiunii de un grup de persoane, o amprentă semnificativă impune nu numai motivația subiectului, ci și manifestarea determinantilor sociali ai criminalității. Totodată, un rol aparte îl au cauzele și condițiile care determină criminalitatea și între care există o relație și o interacțiune strânsă. În esența lor, condițiile în sine nu pot conduce la o crimă, fără motive. Pe de altă parte, fără prezența condițiilor favorabile pentru a realiza crima, cauza nu poate pune în ea posibilitatea de a reproduce infracțiunea. Cu toate acestea, cauzele și condițiile reprezintă un sistem interactiv.

În literatura de specialitate sunt prezentate o serie de trăsături caracteristice ale conceptului juridic de „grup”. Printre aceste caracteristici un interes special este metoda de formare a acestuia. O metodă de formare este posibilă prin interacțiune între participanți.

În relațiile cu persoana umană, este prezentată natura interacțiunii umane. Un caz tipic de interacțiune socială este o situație în care gândirea, starea de spirit sau comportamentul unui grup de oameni poate afecta gândirea, starea de spirit sau acțiunile altora. Această observație poate fi atribuită la cazurile de cooperare socială, precum și situațiile de conflict, la care expresia extremă este o infracțiune.

În formarea valorilor negative și în formarea de orice alte intenții îndreptate spre infracțiuni, metodele criminale sunt semnificative.

Acestea capătă o importanță deosebită la comiterea dezordinilor în masă [2, p. 550], sau a altor infracțiuni similare, cum ar fi ac-

țiuni de grup care încalcă ordinea publică. Aceste infracțiuni sunt comise, de regulă, de o mare adunare de oameni, și de multe ori mulți dintre cei care fac parte dintr-o mulțime nu sunt conștienți de adevărata natură a evenimentelor.

Puterea de sugestie, care este organizatorul tulburărilor în masă, în această situație devine importantă. Influența ei poate fi exprimată în orice acțiuni active făcute special pentru a influența pe ceilalți, în scopul dezinformării. Siegel a scris că strigătul unui om, acțiunea câtorva oameni curajoși pot împinge mulțimea la acțiunile cele mai nesăbuite care ar declanșa un focar de conflict etnic. În astfel de cazuri, participanții la evenimente sunt mai potriviți pentru sugestie [7].

În unele cazuri, organizatorii dezordinilor în masă ar putea folosi o presiune asupra altor persoane pentru implicarea lor în mulțime în scopul săvârșirii infracțiunii.

Organizatorul, fiind sursa directă de inspirație a crimelor, în timpul săvârșirii lor poate varia căile și mijloacele pentru a atinge obiectivele infracțiunii în funcție de circumstanțele specifice și starea de spirit a mulțimii, și alege cele mai eficiente modalități pentru a avea un impact asupra psihicului participanților. Cu toate acestea, nu este exclus cazul în care protestarii ar putea scăpa de sub controlul organizatorului. Metodele de influență utilizate de organizatori, persuasiunea și sugestia servesc drept model pentru participanți, iar imitația nu e o aderare oarbă la grup de unul dintre membrii săi și nu e repetarea inconștientă a acțiunilor, ci e un act conștient de voință. Persoanele care participă la revoltele sub influența instigatorului, organizatorul infracțiunii acționează într-un mod similar cu ceea ce se întâmplă. Organizatorul acțiunii ajunge la conștiința lor, astfel încât participanții îl urmează.

Este evident că în cadrul unei mulțimi, rolul indivizilor este foarte diferit, iar comportamentul persoanelor care favorizează acțiunile infracționale este unul deviant și antisocial, manifestat prin ură împotriva autorității, tendință spre violență și cruzime, distrugere a bunurilor materiale, victime umane etc.

Cunoașterea acestor categorii de indi-

vizi, anticiparea acțiunilor probabile, evaluarea și analiza rolului lor în cadrul grupului constituie latura fundamentală în vederea menținerii ordinii publice. Prevenirea conflictului pentru a nu atinge apogeul se bazează, în primul rând, pe îmbunătățirea metodelor legale de reglementare și prevenire a acestui tip de infracțiuni.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova. Republicat: 14.04.2009 în Monitorul Oficial nr. 72- 74 art. nr. 195.
2. Brânză S., Ulianovschi X., Stati V., Drept penal. Partea specială. Ediția a 2-a – Chișinău. 2005 .
3. Ciobanu I. Criminalitatea organizată la nivel transnațional și unele fenomene de manifestare în Republica Moldova. Chișinău: Museum 2001.
4. Арипов Э.А. Предупреждение массовых беспорядков./Арипов Э.А. //Российский следователь. 2008, Н. 8.
5. Ковалев М.И. Основы криминологии. М. 1970.
6. Тарарухин С.Н. Указ. работа.
7. Зуйков Г.Г. К вопросу о понятии причин преступления и условия способствующих его совершению. Вопросы предупреждения преступности. Вып. 2 М. 1965.
8. Beșleagă G., Guțuleac V. Asigurarea securității publice în timpul tulburărilor și dezordinilor de masă. Chișinău 1998.